

GRZYMAŁA

Herb szlachecki. W heraldyce średniowiecznej stosowano kilka odmian tego herbu. Różniły się one barwami i kształtem godła. Najstarszy barwny rysunek herbu w *Legendzie o św. Jadwidze*, ukazuje ów znak w tych samych barwach co malowidło ściennie w Łądzie nad Wartą, czyli w czerwonym polu srebrne (białe) godło. W *Legendzie* widnieje znak śląskiej linii rodu Grzymałów, w Łądzie natomiast wielkopolskiej. Obydwa rysunki pochodzą z połowy XIV w. (po 1350 r.). Nie dostrzegamy zasadniczych różnic. Są one widoczne dopiero na pieczęciach śląskich oraz wielkopolskich przedstawicieli rodu. Na pieczęciach rycerstwa wielkopolskiego godło przedstawia drewniane obwarowanie bez bramy, na śląskich zaś mur z trzema krenelażami i bramą. W *Codex Bergshammar* odnajdujemy dwie odmiany herbu. Pierwszą, przedstawiającą w czerwonym polu srebrny mur z trzema krenelażami

Herb Grzymała Grudzińskich. Kościół farny w Złotowie

lecz bez bramy i drugą w polu czerwonym złote godło, ukazujące bramę. Trzecią odmianę stosowano najpewniej w Małopolsce. Tę postać herbu rodowego opisał Długosz

w swoich *Klejnotach*. Powstała ona poprzez zamianę barw pola i godła: w złotym polu czerwone godło.

Prowadzone do tej pory badania nie wyjaśniły w pełni czy odmiany herbowe służyły rozpoznawaniu przedstawicieli rodu. Różnice pomiędzy nimi wynikały nie tylko z zastosowania odmiennych barw, klejnotów czy też innych plastycznie godeł, bądź różnorodnych zawołań; nie są znane inne zawołania Grzymalitów. W XIV stuleciu do najwybitniejszych wielkopolskich rodzin używających herbu Grzymała należały genealogie: panów ze Smogulca, dziedziców Iwna, Pierzchna i Kromolic koło Środy, potomków Przeclawa z Gułtów, piszących się także z Wełny, Rożnowa, a z małopolskich właścicieli Strzelca i Baranowa oraz wywodzących się z nich Kobylańskich (z Kobylan). Polityczne znaczenie poszczególnych rodzin w różnych okresach się zmieniało. Grzymalicy wielkopolscy, którzy doszli do wybitniejszego znaczenia politycznego w pierwszej połowie XIV w. utracili je w drugiej, zapewne w czasach wojny domowej w Wielkopolsce w latach 1382-1385. Potem na czoło wybili się ich małopolscy współherbowcy ze Strzelca i Baranowa, a w połowie XV w., prym wiodli panowie z Kobylan.

Lit.: Eistert K., *Beitrage zur Genealogie des Breslauer Bischofs Preczlaus von Pogarell* (1299-1376), *Archiv für schlesische Kirchengeschichte*, 20(1960), s. 226-290; Leitgeber S., *Potuliccy*, Londyn 1990; Marciniak A., *Krąg rodzinny arcybiskupa Janusza Suchywilka*, *Genealogia* 8(1996), s. 9-26; Szweda A., *Ród Grzymałów w Wielkopolsce*, Toruń 2001 [rec.: G. Rutkowska (w:) *Rocz. Hist.* 68(2002), s. 261-264.]; Szweda A., *W kręgu synowców arcybiskupa Janusza Suchywilka*, *Spółeczeństwo Polski średniowiecznej*, t. 8, Warszawa 1999, s. 175-194;